

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Confucius

Analecte

Introducere de Max Weber

Traducere și îngrijire de ediție de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CONFUCIUS

Analecte / Confucius; introd. de Max Weber ; trad. de Lucian

Pricop. - București : Cartex, 2020

ISBN 978-606-8893-53-2

I. Weber, Max (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad.) (ed.) (pref.)

29

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Orientarea de viață a confucianismului</i> , Max Weber	9
Analecte, Confucius	39
<i>Capitolul 1. Despre învățătură</i>	41
<i>Capitolul 2. Despre guvernare</i>	45
<i>Capitolul 3. Despre rituri și muzică</i>	49
<i>Capitolul 4. Despre virtutea omeniei</i>	54
<i>Capitolul 5. Despre omul ales</i>	58
<i>Capitolul 6. Despre rituri și guvernare</i>	64
<i>Capitolul 7. Despre arta de a fi maestru</i>	70
<i>Capitolul 8. Despre cei din vechime</i>	76
<i>Capitolul 9. Despre păstrarea regulilor</i>	80
<i>Capitolul 10. Despre postura corectă</i>	86
<i>Capitolul 11. Despre discipoli</i>	92
<i>Capitolul 12. Despre virtuți și punerea lor în practică</i> ..	99
<i>Capitolul 13. Despre calea acțiunii</i>	106
<i>Capitolul 14. Despre calea omului</i>	113
<i>Capitolul 15. Despre sensul bunei acțiuni</i>	121
<i>Capitolul 16. Despre modelarea de sine</i> și despre calea guvernării prin rit	128
<i>Capitolul 17. Despre calea guvernării cu virtute,</i> prin rituri și prin muzică	133
<i>Capitolul 18. Despre drumurile maestrului</i> în căutarea unui principe model	139
<i>Capitolul 19. Despre învățătură</i> și despre meritele maestrului	143
<i>Capitolul 20. Despre spusele celor vechi</i>	148
<i>Confucianism, creștinism, comunism.</i> <i>Apropieri și despărțiri (postfață de Lucian Pricop)</i>	151

Capitolul 1 DESPRE ÎNVĂȚĂTURĂ¹

1.1. Maestrul spune: Cel ce învață reia la un moment dat ce a învățat; oare nu se bucură astfel? Ca atunci când revine un prieten de departe, căci nu este oare, atunci când îl reîntâlnește, deplină bucuria pe care o trăiește? Și dacă, neprețuit de ceilalți după merit supărarea de a nu fi recunoscut nu-i permite, nu înseamnă că, între oameni, e un spirit ales?

1.2. Discipolul You² spune: Cel ce își respectă părinții și pe fratele mai mare rar se va hotărî să nu asculte de cei ce îi sunt superiori. Niciodată cel ce ascultă de cei ce-i sunt înaintea n-o să-l aprobe pe cel pregătit să fie nesupus. Omul ales pentru împlinirea Căii caută originea lucrurilor. Respectul față de tată și de mamă, față de cei vârstnici este rădăcina virtuții.

1.3. Maestrul spune: Cel ce dorește să pară special alegându-și vorbele, rareori este dotat cu virtute.

1.4. Discipolul Zeng³: În fiecare zi, mă gândesc la trei lucruri. Am avut inima curată când am dat sfaturi? În relație cu prietenii, nu am fost nesincer; lecțiile pe care le-am primit le-am pus în practică?

¹ Titlul originalului chinez este Xue Er. (n.t.)

² Discipolul You Ruo (Maestrul You). Există doar doi discipoli ai lui Confucius care sunt învestiți cu titulatura de maestru: You Ruo și Zeng Shen. (n.t.)

³ Discipolul Zeng Shen, numit și Zeng Zi (Maestrul Zeng). (n.t.)

1.5. Maestrul spune: Cel ce conduce un regat cu o mie de care trebuie să se îngrijească cu grijă și cinste de treburile țării, trebuie să facă cu cumpătare cheltuieli, să fie îngăduitor cu supușii săi și să ceară poporului să lucreze la timpul potrivit.

1.6. Maestrul spune: Un tânăr trebuie întâi de toate să-și asculte părinții de acasă și apoi să-i respecte pe cei mai în vârstă sau pe cei care-i sunt superiori. Trebuie să fie cumpătat în promisiuni și să-și țină cuvântul; trebuie să-și iubească semenii, dar să-i fie apropiați doar cei virtuoși. Dacă astfel comportându-se puterile nu l-au părăsit, poate să se apuce de studiul literelor și artelor.

1.7. Discipolul Zi Xia¹: Pe cel ce prețuiește virtutea și disprețuiește înfățișarea, pe cel care față de părinți își arată ascultarea și pentru Principe e gata să-și dea viața, pe cel ce cu prietenii e deschis și-și respectă vorba, pe un asemenea om, chiar de nu-i școlit, eu tot învățat l-aș chema.

1.8. Maestrul spune: Dacă Omul ales nu e serios în ceea ce are de înfăptuit, atunci își pierde prestigiul și nu se poate spune că ceea ce a învățat îi e de folos. Întâi de toate, să caute prietenie și încredere; să nu-și facă prieten decât dacă este, ca el însuși, credincios și cinstit; să nu evite să-și corecteze purtarea dacă a greșit.

1.9. Discipolul Zeng zice: Dacă îți respecti părinții, purtându-te cu deferință față de moarte și de strămoșii îndepărtați, virtutea va cuprinde întreg poporul.

1.10. Zi Qin² îl întreabă pe Zi Gong³: Când Maestrul ajunge într-un regat și se îngrijește de felul cum este cârmuit statul, se mulțumește cu ceea ce alții vin să-i povestească sau îi iscodește singur?

¹ Supranumele discipolului Bu Shang. (n.t.)

² Numele discipolului Chen Kang. (n.t.)

³ Numele discipolului Duan Muci. (n.t.)

Zi Gong îi răspunde: Ajunge ca Maestrul să se poarte blând, binevoitor, modest, dar și îngăduitor. Felul în care află de la ei tot ce dorește nu se aseamănă cu felul de a afla al altor oameni.

1.11. Maestrul spune: Cât tatăl îi este în viață, vezi în ce direcție i se îndreaptă intențiile. După ce părintele îi moare, îl vezi după faptă. Dacă urmează trei ani neclintit a tatălui dorință, înseamnă că are pietate filială.

1.12. You Zi spune: Dintre toate riturile, armonia e cea mai prețioasă. De aceea legile vechilor regi sunt alese. Toate acțiunile, și lucrul mărunț și lucrul cel mare, se supun acestora. Dacă faptele tulbură ordinea, doar cel ce cunoaște armonia poate să o aducă înapoi. Numai prin armonie, fără supunerea la rituri, nimeni nu poate împlini ceva.

1.13. Discipolul You Zi spune: Dacă cele în care crezi se potrivesc cu ce este drept, atunci la fel îți vor fi și vorbe și fapte. Dacă ești respectuos cu ceilalți, potrivit riturilor, poți să te ții departe de jigniri și ofense. Dacă te bizui pe cel ce ți-e aproape, înrudit, vei fi considerat om de nădejde.

1.14. Maestrul spune: Omul ales nu cade pradă plăcerilor burții, nici ale casei în care locuiește. E neobosit în lucrări și cumpătat în vorbire. Astfel, poate să-și arate el însuși Calea adevărată și poate fi numit pe drept cu aplecarea spre învățat.

1.15. Discipolul Zi Gong: De cel sărac ce nu cere pomană, de cel bogat ce nu-i stăpânit de mândrie, ce credeți, Maestre, despre ei?

Maestrul spune: Sunt merituoși, desigur, dar mult mai puțin decât săracul mulțumit de soartă și decât bogatul care iubește Ritul.

Zi Gong: Așa cum e amintit în *Cartea Odelor*¹?

„Ca lucrul cioplit, ca lucrul lustruit,

¹ *Cartea Odelor* este unul dintre cele trei mari texte clasice ale gândirii chineze. (n.t.)

Respect pentru oameni și cărți

Ca lucrul cizelat,

Ca lucrul pe toate părțile terminat”.¹

Maestrul reia: De acum putem să vorbim amândoi despre *Shi Jing* cu mult rost. Vom ști ce înseamnă un lucru viitor când vom spune ce deja a fost.

1.16. Maestrul spune: Nu te întrista dacă, necunoscându-te, alții nu te înțeleg; să te necăjești dacă nu reușești să-i înțelegi tu cu adevărat.

Capitolul 2

DESPRE GUVERNARE¹

2.1. Maestrul spune: Cel ce conduce prin puterea Virtuții este asemenea Stelei Polare: stă în locul său, iar toate celelalte stele i se închină.

2.2. Maestrul spune: În *Cartea Odelor* trei sute de poeme sunt. Le pot cuprinde pe toate într-un singur rând: de la Calea cea dreaptă să nu te abați vreodată.

2.3. Maestrul spune: Dacă poporul va fi cârmuit doar prin porunci și doar prin pedepse va fi oprit, atunci el doar se va feri de greșeli, dar nu va fi pătruns de vinovăție. Dacă însă prin puterea Virtuții lui va fi condus și cu Riturile va fi învățat, va fi pătruns de vină și se va purta întotdeauna în acord cu Regula.

2.4. Maestrul spune: La 15 ani am început cu toată voința să învăț. La 30, crezul meu era deja întemeiat. La 40, am scăpat de îndoieli. La 50, am aflat Datul Cerului. La 60 de ani, înțelegeam tot ce auzeam. La 70, fără să încalc Regula, îmi urmam dorințele inimii.

2.5. Meng Yi² întreabă: Ce înseamnă respectul fiului pentru tată? Maestrul răspunde: Să fii supus și să nu te împotrivești vreodată.

¹ Traducerea versurilor aparține Florentinei Vișan: Confucius, *Analecte*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 72. (n.t.)

¹ Titlul originalului chinez este Wei Zheng. (n.t.)

² Demnitar din Țara Lu, numit și Zhong Sun sau Meng Sun. (n.t.)

Respect pentru oameni și cărți

2.6. Meng Wubo¹ întreabă ce este iubirea pentru părinte. Maestrul răspunde: Doar când e bolnav, copilul să-l facă pe părinte să se frământa pentru el.

2.7. You Zi² întreabă: Ce înseamnă să-i respecti pe părinți? Maestrul răspunde: În ziua de azi înseamnă doar să-i hrănești. Dar câinii și caii sunt și ei îngrijiți în acest fel. Dacă pentru părinți nu ai și venerație și supunere, atunci cum mai pot fi deosebiți de animale?

2.8. Zi Xia întreabă și el ce este respectul filial. Maestrul răspunde: Totul e legat de felul în care știi să fii reținut când îl slujești pe cel respectat. E mai mult decât să faci în locul celor vârstnici ce este greu de făcut și să le dai întâi lor din vin și din bucate.

2.9. Maestrul spune: I-am vorbit lui Yan Hui o zi întreagă și nu a avut vreo opoziție la tot ce i-am spus; părea prost, atât era de supus. După ce s-a retras, rămas singur am cercetat și am văzut că, de fapt, n-a făcut decât să-mi aplice învățătura. Yan Hui nu este prost prin felul în care s-a purtat.

2.10. Maestrul spune: Vezi mai întâi ce vrea să facă, află apoi cauza acțiunii sale și descoperă la ce rezultat a ajuns. Mai poate astfel felul de a fi al unui om să-ți rămână de neînțeles?

2.11. Maestrul spune: Cel ce împrăștează ceea ce e vechi și de acolo nouă învățătură poate să deprindă, acela e demn și altuia să-i dea sfaturi.

2.12. Maestrul spune: Omul ales nu este un vas de umplut, o simplă unealtă.

2.13. Zi Gong întreabă: Ce este Omul superior?

Maestrul răspunde: Omul superior întâi făptuiește și apoi faptele vorbesc.

¹ Fiul lui Meng Yi. (n.t.)

² Discipolul Yan Yan, numit și Zi You. (n.t.)

2.14. Maestrul spune: Omul superior este nepărtinitor. Caută să cuprindă tot, fără părtinire. Cel inferior e aplecat doar spre propria dreptate și nu vede decât o parte a întregului.

2.15. Maestrul spune: Cel ce învață și nu gândește nimic nu dobândește. Pe cel ce nu învață și doar gândește mare pericol îl pândește.

2.16. Maestrul spune: Să te avâți în cercetarea unei învățături ciudate poate să-ți facă rău, așa că e mai bine să stai departe de acestea.

2.17. Maestrul spune: You¹, trebuie să te învaț ce înseamnă a cunoaște. Când cunoști ceva, atunci să arăți că ți-e cunoscut. Când nu cunoști, necunoscut să-ți rămână. Aceasta este cunoașterea deplină.

2.18. Zi Zhang² învață cum să obțină în noul său rang dregătoresc răsplată. Maestrul spune: Dacă, după ce ai ascultat îndelung, păstrezi pentru tine cele asupra cărora te-ai îndoit, iar despre celelalte vorbești cu măsură, te vei feri de greșeli. Dacă, după ce ai privit îndelung, te ții departe de ceea ce este periculos și în cele ce ai de făcut nu te-avâți să înfăptuiești, atunci n-ai de ce să te căiești. Dacă vorbele nu-ți vor atrage vreo vină, iar faptele nu-ți vor cere căință, astfel îți vei primi răsplata, așa cum dorești.

2.19. Ai Gong întreabă: Cum să fac poporul să mă urmeze cu supunere?

Maestrul răspunde: Pe cei ce urmează Calea dreaptă să îi așezi mai presus decât pe cei ce o aleg pe cea strâmbă. Dacă pe cei drepti îi vei îndepărta și pe cei nedrepti îi vei aduce aproape, poporul nu te va urma.

¹ Discipolul Zhong You, numit și Zi Lu. (n.t.)

² Discipolul Sun Shi. (n.t.)

2.20. Ji Kangzi¹ întreabă: Cum să fac supușii să fie plini de respect, credincioși și unul pe altul să se îndemne la Virtute? Maestrul răspunde: Trebuie să fii sever și astfel te vor respecta. Fii un fiu supus și poartă-te iubitor de tată și vei vedea cum, la rândul lor, credință îți vor arăta. Ridică-l în rang pe cel bun, iar pe cel nepriceput învață-l și vei vedea cum întru Virtute își vor căuta și unul și celălalt model.

2.21. Cineva îl întreabă pe Mastru: De ce n-ai acceptat vreo dregătorie?

Maestrul răspunde: Analele spun: „Fii un fiu supus și iubește-ți fratele mai mare!”. Nu-i asta destulă mărire și nu înseamnă asta tot dregătorie? De ce aş mai fi dregător?

2.22. Maestrul spune: În cel ce nu-și respectă cuvântul nu știu dacă poți să te încrezi. E ca și cum carul cu boi nu ar avea cuiul de la jug, iar căruța cu cai, pe cel de la hulube. Ai mai putea astfel înainta?

2.23. Zi Zhang întreabă: După ce zece generații se vor schimba, se poate ști ce va fi?

Maestrul răspunde: Regii din dinastia Yin² au urmat riturile regilor din dinastia Xia³ și acum deja știm ce s-a pierdut sau ce li s-a putut adăuga. Dinastia Zhou⁴ a urmat riturile dinastiei Yin și știm ce s-a alăturat. În felul acesta, dacă regilor Zhou ne vom conforma, vom ști ce va veni și peste o sută de generații.

2.24. Maestrul spune: Să aduci ofrande unui spirit căruia să i te închini nu e potrivit înseamnă un fapt nepotrivit. Când vezi ceea ce e drept să faci și totuși nu faci, ești lipsit de curaj.

¹ Ji Sun, numit postum Kang, mare nobil din regatul Lu. (n.t.)

² Dinastie din secolele al XXI-lea – al XVIII-lea î.Hr.). (n.t.)

³ Dinastie din secolele al XVIII-lea – al XI-lea î.Hr.). (n.t.)

⁴ Dinastie din secolele al XI-lea – al III-lea î.Hr.). (n.t.)

Capitolul 3

DESPRE RITURI ȘI MUZICĂ¹

3.1. Maestrul vorbește despre nobilul Ji: Dacă la curtea sa dansul cu opt rânduri de dansatori își îngăduie a-l folosi, atunci ce se va mai putea considera drept de neîngăduit?

3.2. În cele Trei Mari Familii², când se oficia Ritul sacrificiilor pentru strămoși, se cânta imnul *Yong*³. Maestrul spune: „Nobilii supuși ajută când sacrificiile se oficiază, Fiul Cerului în măreția sa prezidează.” Există vreo potrivire între aceste lucruri și ceea ce se petrece în sala de ceremonii a Celor Trei Familii?

3.3. Maestrul spune: Omul, dacă nu e Om superior, cum să poată să se conformeze Riturilor? Omul, dacă nu e Om adevărat, cum poate evolua prin muzică?

3.4. Liu Fang⁴ întreabă care este temeiul Riturilor. Maestrul spune: Aceasta este o întrebare importantă. În practicarea lor, decât risipă, mai multă reținere. La ceremonia de doliu, mai multă reculegere decât oficiere.

3.5. Maestrul spune: Triburile barbare, care-și păstrează un principe de drept să le cârmuiască, nu pot cu regatele

¹ Titlul originalului chinez este Ba Yi. (n.t.)

² Familiile Meng, Ji și Shu din regatul Lu. (n.t.)

³ Piesă muzicală din *Shi Jing* (*Zhou Song. Chen gong*). (n.t.)

⁴ Om simplu din regatul Lu. (n.t.)